

آیت‌الله اعرافی

تحول تبلیغ دینی

از مکتب حاج شیخ عبدالکریم حائری

تا پیام تمدنی رهبر انقلاب

همایش بین‌المللی یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم، با شعار «صد سال شکوه و خدمت» و با محوریت پیام رهبر معظم انقلاب برگزار شد. در این پیام، پنج رسالت کلان حوزه‌های علمیه با نگاه تمدنی ترسیم گردیده که مهم‌ترین آنها «تبلیغ و تبیین» است. آیت‌الله اعرافی مدیرحوزه‌های علمیه طی سخنانی در کمیسیون تبلیغ این همایش، به ۱۵ محور اساسی تبلیغ در پیام مقام معظم رهبری اشاره نمود که در ادامه می‌آید.

• تبلیغ و تبیین مهمترین محور پیام مقام معظم رهبری

قرار بود بنده در این همایش سخنرانی مفصلی داشته باشم و مطالبی هم آماده شده بود؛ اما به احترام پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی و بیانات مراجع عظام و نیز دیگر سخنرانان محترم، آن را حذف کردم.

در آن سخنرانی که در واقع مقدمه‌ای بود برای بررسی تطور تاریخی حوزه علمیه قم، اشاره‌ای داشتم به دوازده قرن گذشته و به‌ویژه شش مرحله‌ای که حوزه قم تا پیش از قرن چهاردهم پشت سر گذاشته و نیز شش مرحله‌ای که از قرن چهاردهم تاکنون طی کرده است. در آن سخن، آغاز قرن پانزدهم و این نشست مبارک، به‌عنوان هفتمین مرحله و منشأ تحولی نوین معرفی شده بود. شعار این همایش «صد سال شکوه و خدمت»، با تکیه بر دوازده قرن پیشینه حوزه و محوریت پیام مقام معظم رهبری، قطعاً منشأ آغاز دوره‌ای تازه برای حوزه قم و حوزه‌های علمیه خواهد بود. در پیام مقام معظم رهبری، هم نگاهی تاریخی به تطور حوزه در دوره معاصر شده، هم شرایط شکل‌گیری حوزه در کشاکش حوادث سیاسی قرن گذشته مورد توجه قرار گرفته و هم دستاوردها، آسیب‌ها، تهدیدات و فرصت‌ها تبیین شده است.

در پایان پیام، پنج رسالت کلان برای حوزه‌های علمیه ترسیم شده که محور آنها نگاه بلند تمدنی به آینده امت اسلام، نظام اسلامی و ملت ایران است. در ذیل این نگاه، رسالت‌هایی همچون «بلاغ مبین»، «نقش‌آفرینی»، «کنشگری» تبیینی و تبلیغی، و «اداره فکری جامعه» مطرح شده‌اند. بیش از ۵۰ نکته کلیدی در قالب این پنج محور اصلی از سوی رهبر معظم انقلاب بیان گردیده است. یکی از مهم‌ترین این محورها، موضوع تبلیغ و تبیین است. تحقق آمال بلند ترسیم‌شده بدون مشارکت همه‌جانبه بدنه حوزه، ممکن نیست. نقش‌آفرینی

حجت‌الاسلام والمسلمین ملانوری

یک قرن تبلیغ دینی

مروری بر عملکرد حوزه علمیه قم

به‌مناسبت یکصدمین سالگرد بازتأسیس حوزه علمیه قم، کمسیون تبلیغ همایش بین‌المللی این رویداد تاریخی با حضور جمعی از شخصیت‌های برجسته علمی، فرهنگی و دینی تشکیل شد. این نشست که با مشارکت میهمانان داخلی و بین‌المللی همراه بود، فرصتی ارزشمند برای تبیین دستاوردهای یک قرن فعالیت حوزه علمیه قم و بررسی چالش‌های پیش‌روی نظام علمی– تبلیغی حوزه‌های علمیه فراهم آورد.

در این راستا، حجت‌الاسلام حسین ملانوری، مسئول مجتمع آموزشی و پژوهشی تبلیغ حوزه‌های علمیه، در این کمیسیون به بررسی سیر تحول تبلیغ دینی در بازه زمانی یکصدمین سال تأسیس حوزه تا دوران معاصر پرداخت که در ادامه می‌خوانید.

• شکل‌گیری گروه علمی– عملکردی تبلیغ

همان‌طور که اشاره شد، برای تأمین مقالات سده، گروه‌های علمی– عملکردی مختلفی در رشته‌های گوناگون شکل گرفتند. یکی از این گروه‌ها، «گروه علمی– عملکردی تبلیغ» بود که به‌منظور بررسی عملکرد تبلیغ حوزه علمیه در یکصدسال گذشته تشکیل شد.

در این زمینه، عزیزی زحمت کشیدند و با تدبیر، کار را پیش بردند و بنده در همین آغاز،

طی حدود صدسال گذشته، بیش از شش دهه، حوزه‌های علمیه تحت‌تأثیر اندیشه‌های حضرت امام خمینی ره بوده است. جا دارد بیش‌ازپیش به نقش و تأثیر حضرت امام در حوزه‌های علمیه پرداخته شود. محور اصلی که در ذهن دارم و مختصراً عرض می‌کنم، این است که ما می‌توانیم، این تاریخ فاخر و ارزشمند صدساله را از دو جنبه بررسی کنیم: از لحاظ دانشی: یعنی بررسی تطورات کلام، فقه، فلسفه، اصول، عرفان و سایر موضوعات علمی حوزه. عمده محصولات این همایش نیز معطوف به‌همین بعداست.

از لحاظ کنشی و عملیاتی که به نظر من نیاز است بیشتر به آن توجه شود. در این حوزه نمودهای مختلفی وجود دارد؛ از جمله انقلاب اسلامی، حضور ارزشمند حوزویان در دفاع مقدس و نقش فعال حوزه در خدمات اجتماعی، وقف و دیگر امور اجتماعی. این‌ها همه نمودهای فعالیت عملی حوزه در عرصه اجتماع است.

اگر بخواهیم میزان اثرگذاری حوزه را به‌صورت جامع ارزیابی کنیم، نمی‌توانیم این ابعاد را نادیده بگیریم. قوام حوزه متکی به وجوهات و حمایت‌های دینی مردم است که این حمایت‌ها مرهون حضور و فعالیت مبلغان است. اگر مبلغان حضور نداشته باشند و ارتباطات مردمی قطع شود، این حمایت‌ها به وجود نمی‌آید و استمرار نمی‌یابد.

پیشگامی حوزویان در دفاع مقدس

سرمایه اجتماعی برای امروز

عزیزان من، استحضار دارند که یکی از نمودهای برجسته و موفق حوزویان، حضور پررنگ آن‌ها در مراحل مختلف دفاع مقدس بوده است؛ چه در جنبه‌های تشویق و حضور معنوی، چه در عرصه رزمی، تبلیغ و فعالیت‌های میدانی. بد نیست به این آمار توجه کنیم؛ این آمار قابل‌تحلیل است و شایسته تأمل:

• قریب به ۲۰ هزار نفر جمعیت حوزویان در ایام جنگ حضور فعال داشتند و اگر بخواهیم، حدّ بالا را در نظر بگیریم، می‌توان گفت نهایتاً ۲۵ هزار نفر از حوزه‌ها در طول هشت سال دفاع مقدس در میدان حاضر بودند.

• از این جمعیت، نزدیک به ۴ هزار نفر به فیض شهادت نائل آمدند؛ یعنی چیزی حدود یک‌پنجم تا یک‌ششم قشر حوزوی، طی این هشت سال به شهادت رسیدند. این نسبت حتی با برخی از اقشار

حجت‌الاسلام والمسلمین روستا آزاد

نقش پیشگامانه حوزه‌های علمیه در تحولات اجتماعی و ضرورت بازخوانی تجربه‌های تاریخی برای آینده

نظامی قابل‌مقایسه نیست.

• بخش قابل‌توجهی از این عزیزان به درجه‌جانبازی، اسارت و آزادگی نائل شدند و هنوز هم با همه محدودیت‌ها، در حال تلاش و پیگیری امور دینی و اجتماعی خود هستند.

مردم عزیز ما همواره از حضور و تلاش این حوزویان بهره‌مند بوده‌اند؛ به‌عنوان نمونه، حاج‌آقای ساکت که در صف اول محضرشان حضور داریم، یک پای خود را در دفاع مقدس تقدیم کردند و اکنون مسئول یک گروه تبلیغی هستند. هم‌اکنون در طول یک‌سال، با گروه خود بیش از هفت یا هشت بار، در مناسبت‌های مختلف به تبلیغ می‌پردازند.

اما نکته مهم این است که چرا روحانیت و حوزویان در این عرصه این‌گونه درخشیدند؟ به نظر می‌رسد، سز اصلی این موضوع، پیشگامی و حضور مستقیم خود آنان بود؛ نه اینکه دیگران آنها را دعوت کرده باشند.

از مقام معظم رهبری گرفته تا بزرگان، فضلا و علما، حوزویان خودشان مقدم بودند و با این پیشگامی اعتماد مردم را جلب کردند. مردم نیز بدین‌سان با شور و اشتیاق همراه شدند.

اگر بخواهیم این سرمایه اجتماعی بزرگ را که درگذشته داشته‌ایم (در عرصه خدمات اجتماعی، دفاع مقدس و انقلاب اسلامی)، بازسازی کنیم و برای آینده بهره ببریم، باید عنصر پیشگامی حوزویان را به‌عنوان راز اصلی درخشش در آن دوران مورد مطالعه و تأمل قرار دهیم؛ زیرا بدون آن پیشگامی، هیچ‌گاه مردم

حوزه

• هفته‌نامه افق حوزه
• دوشنبه
• ۱۲ خرداد ۱۴۰۴
• ۶ ذی‌الحجه ۱۴۴۶
• شماره هفتم

• گزارش جامع «کار گروه تبلیغ»

از همایش بین‌المللی صدمین سالگرد بازتأسیس حوزه علمیه قم

بخش‌های تبلیغی، در داخل و خارج کشور–دفتر تبلیغات، سازمان تبلیغات، معاونت تبلیغ، جامعه‌المصطفی علیه‌السلام، سازمان فرهنگ و ارتباطات، نمایندگی‌های مقام معظم رهبری در خارج از کشور– لازم و راه‌گشاست. در افق قرن پانزدهم، حوزه قم باید یک زنجیره نورانی در خدمت منشور رهبری آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی باشد.

• نتیجه‌گیری

فرهنگ تبیین و تبلیغ باید در تمام نظامات حوزه نهادینه شود. بدون این امر، پیشرفتی حاصل نخواهد شد. ما نیازمند حس تبلیغی عمومی در حوزه هستیم. همگان، از مراجع تا طلاب، باید این حس را در خود تقویت کنند. در پایان، تأکید می‌کنم که همبستگی و همکاری همه

به این شکل همراهی نمی‌کردند.

اما در وضعیت فعلی نیز ما به‌لحاظ شناخت جامعه و مخاطبان خود دچار اختلالاتی هستیم. مقام معظم رهبری در پیام خود با تأکید بر این نکته فرمودند: «اقلیت بسیار اندک معارض با ظواهر دینی، حوزه را دچار تحلیل غیرواقع‌بینانه نکند».

این یعنی ممکن است در تحلیل واقع‌بینانه از مخاطبان خود– خصوصاً جوانان– دچار خطا شویم. از طرف دیگر، آورده‌های تبلیغی ما با واقعیات فکری و فرهنگی جامعه هم‌خوانی ندارد و همین مسأله نیازمند تلاش مستمر است. ایشان همچنین فرمودند:

«آشنایی با فضای فکر و فرهنگ جامعه و ایجاد تناسب میان آورده‌های تبلیغی با واقعیت‌های فکری و فرهنگی مردم، به‌ویژه جوانان، اهمیت دارد. در این بخش، حوزه دچار مشکل است. صدها مقاله، مجله و گفتارهای مختلف، در برابر سیل القانات مغالطه‌آمیز، نمی‌توانند وظیفه بلاغ مبین را چنان که نیاز است، به انجام برسانند».

بنابراین، ما از حیث دانش (شناخت مخاطب) و از حیث کنش (فاصله‌گیری فضلا از حوزه تبلیغ) هر دو دچار ضعف هستیم. برای مثال، در ماه مبارک رمضان امسال و سال‌های قبل، مجالس العلماء که شب‌ها در حوزه علمیه قم برگزار می‌شد، با استقبال گسترده مردم مواجه شد. این خود نشان می‌دهد که هنوز بسیاری مشتاق دیدار و استفاده از محضر علما هستند؛ اما عرصه تبلیغ و ارتباط مستقیم با مخاطب، دچار رکود و اختلال شده است.

خلاصه‌کلام؛ درعرصه‌های مختلفی همچون انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، خدمات اجتماعی، وقف و وجوهات، روحانیت پیشگام و مؤثر بوده است. اگر بخواهیم این سرمایه اجتماعی را که اکنون کمی دچار اختلال شده، بازسازی کنیم، باید به گذشته «برگردیم» و از تجربه‌های گذشته برای ساختن آینده بهره ببریم. مقام معظم رهبری نیز در پیام‌ها و سخنرانی‌های خود هشدار داده‌اند که اگر به حوزه تبلیغ به‌درستی پرداخته نشود، خطر انحطاط و انحرافات اجتماعی وجود خواهد داشت.